

ПЕДАГОГІЧНА ЕСТЕТИКА ТА ЕТИКА

УДК 378.14:[008+7.06]:378.4(477.72)

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306140>

Лідія Лимаренко, м. Херсон

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2901-8429>

СИНЕРГІЯ ДУХОВНОСТІ ТА ТВОРЧОСТІ У СТУДЕНТСЬКИХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРОЄКТАХ

В оглядовій статті обґрунтовано взаємозв'язок духовного розвитку особистості та творчого потенціалу як чинника створення культурно-мистецьких проєктів у процесі підготовки майбутніх фахівців мистецького фаху. Доведено на прикладі реалізації сертифікатної програми «Організація та режисура культурно-мистецьких проєктів», що рівень духовності здобувача вищої освіти впливає на його художню творчість, створюючи синергію у сфері якісних культурологічних, мистецьких практик. З'ясовано, що синергія духовності і творчості є важливим чинником творення культурно-мистецьких проєктів-відеоконтентів; синергетична дія здобувачів ефективно спрямована на взаємодію духовних цінностей, моральних принципів та особистісного творчого потенціалу; сукупний ефект синергії духовності та творчості за умов поєднання та взаємодії декількох учасників проєкту підвищує рівень результативності спільної діяльності здобувачів освіти, зокрема магістрантів мистецьких спеціальностей.

Ключові слова: синергія; духовність; творчість; культурно-мистецький проєкт-відеоконтент; сертифікатна програма.

Постановка проблеми. Сучасні реалії сьогодення (повномасштабна збройна агресія РФ на території України, здебільшого дистанційний формат навчання тощо) змушують викладачів закладів вищої освіти добирати інноваційні форми, методи, технології професійної підготовки майбутніх фахівців, що призводить до трансформації сучасної української освіти. Усвідомлюючи складну ситуацію, запити часу та обраний шлях інтеграції у світову спільноту через європейський освітній вектор розвитку, колектив Херсонського державного університету

ефективно впроваджує в навчання сертифікатні програми. Зокрема на факультеті культури і мистецтв університету, з 2021-2022 н. р. реалізується авторська сертифікатна програма «Організація та режисура культурно-мистецьких проєктів», у рамках опанування якої здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти створюють культурно-мистецькі проєкти. Основним принципом діяльності здобувачів освіти є реалізація духовного і творчого потенціалу у проєктній діяльності через представлення актуальних соціокультурних проблем, викликів сьогодення

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти синергії творчості, питання синергетичної детермінованості творчого мислення у системному осмисленні світу висвітлено у колективній монографії В. Г. Кременя, В. В. Ільїна, Ф. П. Власенка та ін. (Кремень, 2014), у якій розкрито проблеми синергетичного мислення як умови творчості в парадигмі людиноцентризму, домінуючого гуманістичного підходу до національної системи освіти. Українські і зарубіжних науковці, практики розглядали питання синергії психології та духовності; використання сучасних освітніх технологій у процесі розвитку освіти й духовності; роль та місце закладів вищої духовної освіти в державі; міжнародний досвід пошуку синергії освіти і духовності (*Державний заклад вищої освіти...*, 2021).

Важливим відкриттям стала колективна монографія «Українське суспільство в умовах війни», у якій представлено результати соціологічних спостережень за змінами в українському суспільстві внаслідок агресії російської федерації (Головаха, Макеєв, 2022). У межах окресленої проблематики не залишилися поза нашою увагою актуальні наукові напрацювання С. В. Ковалевського та Л. В. Кошевої (2023), які визначили чинники синергії освітніх процесів у відбудові України, які базуються на унікальному векторі духовності української нації.

Здійснений аналіз останніх досліджень, публікацій певною мірою висвітлює спектр проблеми та зобов'язує нас активізувати зусилля щодо розкриття питання синергії творчості та духовності у контексті створення здобувачами вищої освіти культурно-мистецьких проєктів-відеоконтентів. Нині аспекти взаємодії

духовності та творчості у рамках розробки культурно-мистецьких проєктів не знайшли достатнього висвітлення в наукових джерелах.

У попередніх дослідженнях нами аргументовано ефективність упровадження сертифікатної програми «Організація та режисура культурно-мистецьких проєктів» в освітній процес університету та доведено успішне засвоєння здобувачами її освітніх компонент, що сприяють підвищенню якості освіти (Лимаренко, 2022). В іншій науковій розвідці порушено питання трансформації духовних цінностей народу України в умовах російсько-української війни через призму студентських культурно-мистецьких проєктів; визначено особливості проєктів, створених у період окупації (Лумаренко, 2023). Вирішення завдання досягнення високоякісного публічного результату на заліковому занятті сертифікатної програми, допомогло нам знайти і новий рівень викладання. Суттєвого значення в якому набуває синергія творчості та духовності у контексті культурно-мистецьких проєктів, зокрема, відеоконтентів, які створюють студенти закладу вищої освіти.

Метою статті є обґрунтування взаємозв'язку духовності і творчого потенціалу магістрантів мистецького фаху в процесі створення культурно-мистецьких проєктів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленої мети нами було використано такі методи: *спостереження* за художньо-творчою діяльністю здобувачів; *теоретичний аналіз* – для розкриття сутності таких понять, як «синергія», «синергія творчості», «духовність» та визначення культурно-мистецького проєкту як особливої форми активної творчої міжособистісної взаємодії; *метод моделювання* – задля цілісної побудови композиції сценарію культурно-мистецького проєкту; *узагальнення досвіду* проєктної діяльності магістрантів.

Виклад основного матеріалу. Сфера духовності української нації завжди була надзвичайно актуальною проблемою у контексті дослідницьких студій різних галузей знань: філософії, педагогіки, психології, соціології, культурології тощо.

С. Гончаренко розглядає духовність як «індивідуальну вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити,

діяти «для інших». Під духовністю переважно розуміють першу з цих потреб, під душевністю – другу. Душевність характеризується добрим ставленням особи до людей, які її оточують, увагою, готовністю прийти на допомогу, розділити радість і горе. З категорією духовність співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Людина духовна в тій мірі, в якій вона задумується над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності...» (Гончаренко, 1997, с. 106). Це визначення слугує для нас орієнтиром і свідчить про важливість та потребу його глибинного осмислення внутрішнього світу людини, її здатності до позитивних перетворень.

Проте нині, в умовах трагічних подій в Україні, що пов'язані з повномасштабним вторгненням військ російської федерації на нашу територію, проблеми духовності ще більше загострилися і набули світоглядного значення. Адже від того, наскільки наша молодь національно свідома та патріотично вихована, залежить, настільки вона здатна бути відповідальною за захист незалежності України. Проблема духовності актуалізувалася під час війни для всього українського народу. Не є винятком і студентська молодь, яка продовжує навчання у дистанційному і змішаному форматі та намагається здійснити свій внесок у Перемогу України.

Досвід педагогічної роботи та художньо-творчої діяльності дозволяє зауважити, що саме духовність є тим визначальним фактором творчості як викладача, так і здобувачів у процесі творення культурно-мистецьких проєктів. У складних умовах онлайн-навчання, у процесі опанування здобувачами змісту сертифікатної програми «Організація та режисура культурно-мистецьких проєктів» між учасниками освітнього процесу відбувається постійний діалог, сучасна переоцінка історичних фактів минулого, інтелектуальне корегування відібраного матеріалу за певною тематикою.

Не викликає сумнівів, що переосмислення важливих історичних подій, їх мистецька інтерпретація є важливим елементом творчості. Звичайно, цілеспрямована творча діяльність у різних сферах життя не лише спонукає особистість до створення

нового, оригінального, нестандартного витвору, а й водночас сприяє її самовдосконаленню і виявленню себе як творця. Це свідчить про те, що внутрішнє прагнення до творчості є невід'ємною складовою ціннісного існування людини у світі.

Відповідно виникає потреба презентувати творчість як продуктивну людську діяльність, що, на переконання С. Гончаренка, «здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення» (Гончаренко, 1997, с. 326). Безумовно, питання дослідження творчості, її механізмів дії, специфіки творчого процесу викликали і небезпідставно продовжують перебувати в полі зору сучасних науковців.

Нам імпонує позиція М. Ілляхова щодо презентації творчості як «однієї з тих реалій, що надає сенс нашому життю», адже «у процесі осмислення феномену творчості концентрується вся складність, парадоксальність і загадковість процесу виникнення власне нового, як у свідомості людини, так і в структурах майбутнього» (Кремень, 2014, с. 92). Динаміка творчості є якісно «живим» процесом втілення креативних ідей особистості та творення нового. Тому, на нашу думку, проблематика творчості є багатовимірною і невичерпною. До цього аргументу доцільно додати й те, що у складних соціокультурних умовах війни творчість стає досить вагомою складовою адаптації студентської молоді до воєнних реалій.

Потрібно зазначити, що більшість українських науковців, розглядаючи питання художньої творчості, визначають три основних етапи її розвитку: задум, концентрація та виконання (Кремень, 2014; Оніщенко, 2001). Створюючи культурно-мистецькі проєкти, ми дотримувалися окреслених етапів, що охоплювали: творчий пошук актуальної тематики та креативної ідеї; добір матеріалу для сценарію, композиційну побудову та його написання; влучне визначення художньої форми подання змісту майбутнього заходу; авторсько-режисерський задум втілення розробленого сценарію в цілісний витвір мистецтва, який генеруватиме нову, цінну інформацію та обов'язково буде мати суспільно-культурну значущість.

Сутність синергії в освітньому просторі розглядається вченими з позиції філософії, психології, педагогіки, культурології тощо. Так, О. Куций дослідив еволюцію поняття «синергії» в загальнонауковому трактуванні. Він обґрунтував, що цілеспрямована увага до цього поняття формувалася поступово і «впродовж 2019–2020 рр. відбувався розширений пошук з відповідним аналізом опублікованих результатів наукових досліджень у таких науках, як психологія, менеджмент, біологія, соціологія, державне управління та інших інформацій, що розкриває саме гуманітарний аспект організації» (Куций, 2022, с. 73). Посилаючись на наукову спадщину засновника синергетики (вчення про взаємодію), відомого німецького вченого, професора Германа Хакена, О. Куций довів, що важливого значення в синергії набуває «здатність її структурних компонентів до взаємодоповнення, тому далеко не кожна штучно створена система, якою є й організація як певне об'єднання людей, буде характеризуватися синергетичними ефектами. Синергія характеризує унікальну властивість за взаємодії суб'єктів, отримувати вищий результат, ніж поодиноці» (Куций, 2022, с. 74). Саме прикладний аспект синергії зацікавив нас у процесі створення культурно-мистецького проекту.

Культурно-мистецький проект ми трактуємо як складний, багатоаспектний, різноманітний процес за своєю природою і особливою формою творчої міжособистісної взаємодії, спрямованої на досягнення певної мети, що обмежена місцем, часом і ресурсами. (Лимаренко, 2023, с. 93).

Потрібно зазначити, що успішній реалізації творчих проєктів передувало засвоєння здобувачами значного обсягу теоретичного матеріалу та поступове набуття практичних умінь з організації й режисури різних форм культурно-мистецьких проєктів, отриманих на заняттях з дисциплін сертифікатної програми, таких як: «Мистецтво сценічного мовлення», «Акторська майстерність та режисура», «Методика написання сценаріїв культурно-мистецьких заходів». Під час опанування висновкового освітнього компоненту «Методика організації культурно-мистецьких проєктів та їх режисура» магістранти вдало реалізують себе як диктори, читці, ведучі, сценаристи, організатори та режисери в сфері івент-

індустрії. Відповідно, оволодівши прийомами художньо-творчої діяльності, синтезом знань й умінь взаємодії мистецтв, основним положенням співвідношення форми та змісту, що сприяє глибокому розумінню подання та оформлення сценарного матеріалу в художній формі, студенти переходять до професійної проєктної самореалізації. За професійним наставництвом викладача вони створюють власні художні проєкти, оперуючи при цьому різними виражальними засобами. Це доводить, що якісне створення проєкту закономірно залежить від високої концентрації та реалізації особистісних можливостей кожного студента як актора, режисера і драматурга у вимірах цілеспрямованої творчої самореалізації.

Практичний досвід дозволяє стверджувати, що втілення сценарію культурно-мистецького проєкту відбувається через активне об'єднання особистісних потенційних можливостей всіх учасників освітнього процесу, через синергію духовності та творчості для досягнення визначених спільних цілей – творення нового високоякісного культурного продукту.

Нами було здійснено порівняльний аналіз творчих проєктів, спродукованих здобувачами у мирний період та в умовах сьогодення. Цей аналіз дозволив нам виявити особливості культурно-мистецьких проєктів, реалізованих під час війни, а саме:

- радикальна зміна тематики та змісту проєктів;
- використання досягнень вітчизняної культури під час написання сценаріїв та виклад матеріалу винятково державною мовою;
- відеоконтентний формат культурно-мистецьких проєктів;
- різноманітність та інноваційність художніх форм культурно-мистецьких проєктів-відеоконтентів;
- поширення у сучасному медіапросторі відеоконтентних проєктів на хвилюючі, болючі теми життя українського народу з метою донесення людству всього світу правдивої інформації.

Кожній із визначених особливостей авторських робіт, створених в умовах війни, ми можемо надати детальну характеристику, однак зупинимося на одній із них – радикальній зміні тематики та змісту проєктів. Це особливо важливий аспект,

оскільки він найбільше пов'язаний із духовністю та емоційним станом творців-магістрантів.

Відмінність у тематиці полягає передусім у тому, що злочинні події війни, а не щасливі та мирні як раніше, стали основою для створення культурно-мистецьких проєктів. Ці відео-контенти віддзеркалюють трансформацію особистісних духовних цінностей студентів: любов до Батьківщини, рідного міста, своєї родини, беззахисних дітей; національну гідність і визначення важливості свого «Я» в умовах війни; віру в справедливість щодо покарання російських злочинців та Перемогу українського народу, його мирне майбуття. Також вважаємо за доцільне відзначити, що у змісті сценаріїв магістранти використовували лише досягнення національної культури, рішуче відмовившись від зразків російської культури. У творчих роботах авторів звучала тільки державна мова, ніхто принципово не вживав російської мови. Така радикальна зміна тематики, змісту проєктів та отримані результати вказують на глибокі мотиваційні, емоційні процеси, які зосереджені на основних духовних цінностях українського суспільства в умовах російської агресії. Це дозволяє нам стверджувати, що і означених проєктах відбито духовні цінності, що є найголовнішими для здобувачів і формуються у сфері духовності та культурно-мистецької творчості.

Беззаперечним є факт, що під час творення проєктів рівень духовності кожного здобувача відбивається і на його художній творчості. Така синергія у контексті нашого дослідження має особливе значення для забезпечення успішної реалізації здобувача в освітньому процесі, в рамках створення культурно-мистецького проєкту. Ця взаємодія логічно утворює основу для подальших видів цілеспрямованої художньо-творчої діяльності, синтезу мистецтв, що призводить до виникнення нових їх поєднань у проєктах крізь призму духовності. Духовність здобувача у синергетичному вимірі впливає на добір та емоційне обрамлення інформаційних фактів, на написання поетичних рядків, на музичний супровід, що підсилює зміст певного культурно-мистецького проєкту.

Доцільно акцентувати увагу ще на одній властивості синергії, яку ми враховували у межах створення відповідних проєктних робіт, – поєднання та взаємодія декількох учасників проєкту. Здобувачі могли об'єднуватися в групи від трьох до п'яти осіб, що давало унікальну можливість – отримати результат партнерської художньо-творчої діяльності. Наприклад, над культурно-мистецьким проєктом «Зона медіатиші», який отримав Гран-прі на міжнародному фестивалі (м. Кропивницький, 2023) працювали дві магістрантки-культурологині Тетяна Ільїна та Софія Борщаговська. Проєкт інформує про трагічні події на Херсонщині: окупація, звільнення Херсона, наслідки підриву Каховської ГЕС... Авторками твору поставлено питання про те, що чомусь про Херсон і Херсонщину дуже мало подається інформації українськими загальнонаціональними каналами. Адже ЗМІ – не лише джерело подання інформації, а й основний ресурс, що надає широкий розголос, підтримку, нагадування про те, що Херсон і Херсонська область, лівий та правий берег славетного Дніпра – це частина України і про це треба говорити, не мовчати...

Презентуючи цей проєкт на дискусійній панелі ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи розвитку культурологічної науки» (м. Миколаїв, 08-09.11.2023 р.), ми отримали високу оцінку нашої роботи від: науковців у особі професора Віктора Мозгового; відомого в світі драматурга Андрія Курейчика, який нині викладає в Єльському університеті США; українського режисера та продюсера, лауреата премії імені Івана Котляревського – Михайла Журавля. Театральна діячка із Польщі Мартина Чодовська (Martina Chodovska) зазначила, що такі студентські проєкти виконують не лише освітню, а ще й інформаційну функцію, так як професійно та правдиво висвітлюють усьому світові найважливіші події, що своїм вибухом руйнують медійну тишу, розширюють інформаційні кордони, комунікацію (<https://mfknukim.mk.ua/ikh-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-stan-ta-perspektivi-rozvitku-kulturologichnoji-nauki>).

Культурно-мистецький проєкту у форматі фільму-рефлексії «Зона медіатиші» на прохання організаційного комітету було

представлено на XXI Міжнародних мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. П. Рудницької «Неперервна педагогічна освіта XXI століття: досвід, інновації, тенденції» (м. Київ, 30.11.2023 р.). Науковцями було відзначено, що переглянута ними творча робота – не лише про синергію творчості та духовності, а ще й про медіапростір як найпопулярнішу форму міжкультурної комунікації людей, націй і поколінь, про правдивість емоційно-чуттєвих подій і чесність українського медійного простору. Підкреслено, що саме таким чином вступає у дію культуротворчість, яка виявляється у діалоговій взаємодії між учасниками цього процесу та в діалозі між різними видами мистецтва (<https://ipoodhab.com/digital-cluster/rudnytska-2023>). Через творення нового культурного продукту відбулася переоцінка, переосмислення минулого, зіставлення фактів, аналіз подій сьогодення, що стало важливою складовою творчості учасників освітнього процесу. Показовим є те, що у творчому культурно-мистецькому проєкті закладено і відбито високий рівень духовності авторів, їхній емоційний стан, що яскраво простежується в думках, ідеях, глибокій осмисленості життя і є невід'ємною частиною втілення режисерського задуму через самореалізацію здобувачів вищої освіти як митців. Відповідно у студентському проєкті важливим є:

- продукування синергії, що визначається у спільній для здобувачів єдності національних традицій та духовних загальнолюдських цінностей;
- правдивість передачі чуттєвих подій і чесність українського медійного простору під час війни;
- авторський інноваційний та синергетичний підходи у створенні культурного продукту.

Висновки. Отже, у процесі дослідження проблеми синергії духовності та творчості та її втілення у студентських культурно-мистецьких проєктах можна констатувати:

- синергія духовності та творчості у діяльності кожного магістранта відіграє ключову роль у творенні культурно-мистецьких проєктів-відеоконтентів;

- синергетична дія здобувачів вищої освіти спрямована на відтворення духовних цінностей, моральних принципів та реалізацію особистісного творчого потенціалу;
- духовність особистості як його внутрішня моральна сутність, спрямованість до любові, добра, краси та істини тощо у поєднанні з творчістю, цілеспрямованою, свідомою художньою діяльністю, створюють синергію, що призводить до креативної генерації нових культурно-мистецьких проєктів;
- творчість як складний, динамічний, але свідомо організований та оригінальний процес втілення креативних ідей особистості утверджує самодостатність здобувача як митця, який є творцем нового культурно-мистецького продукту, що відрізняється своєю унікальністю;
- сукупний ефект синергії духовності та творчості за умов поєднання та взаємодії декількох учасників проєкту підвищує рівень результативності спільної діяльності здобувачів вищої освіти.

Зауважимо, що студентські культурно-мистецькі проєкти-відеоконтенти ми представляємо для перегляду глядацькій аудиторії фестивалів, конкурсів, конференцій, соціальних мереж тощо. У творчих авторських доробках виразно виявлено синергетичні переваги, ціннісні пріоритети сучасної молоді. Відповідно подібні творчі проєкти сприяють зміцненню єдності українського народу, боротьбі за своє майбутнє, на особистому прикладі утверджують національні цінності у сучасному культурологічному просторі.

Перспектива подальших досліджень полягає в необхідності обґрунтування психолого-педагогічних механізмів синергії в організації та реалізації культурно-мистецьких проєктів-відеоконтентів здобувачів.

Список використаної літератури

- Головаха, Є., Макеєв, С. (Ред.). (2022). *Українське суспільство в умовах війни: колективна монографія*. Київ: Інститут соціології НАН України.
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.
- Державний заклад вищої освіти. *Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України*. (2021). Взято з <http://umo.edu.ua/news/vidbulasja-ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferencija-shkola-sinerghiji-osviti-i-dukhovnosti-novi-vikliki-trendi-i-mozhливosti>

- Ковалевський, С. В., Кошева, Л. В. (2023). Вектор духовності в підготовці фахівців з відбудови України. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 1, 2 (106), 95-106.
- Кремень, В. Г. (Ред.). (2014). *Синергетика і творчість*: монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини.
- Куций, О. А. (2022). Синергія в загально-науковому та організаційно-психологічному тлумаченнях: аналіз теорії та експериментів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*, 3 (56), 72-77.
- Лимаренко, Л. І. (2022). Сертифікатна програма «Організація та режисура культурно-мистецьких проєктів» в освітньому процесі Херсонського державного університету. В кн. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. (Вип. 26, с. 241-249). Полтава; Київ.
- Оніщенко, О. І. (2001). *Художня творчість у контексті гуманітарного знання*: монографія. Київ: Вища школа.
- Lymarenko, L. (2023). Spiritual values of student youth in today's realities: analysis of cultural and artistic projects. В кн. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. (Вип. 28, с. 89-99). Полтава; Київ.

Lidiia Lymarenko

SYNERGY OF SPIRITUALITY AND CREATIVITY IN STUDENT CULTURAL AND ART PROJECTS

The article substantiates the question of the relationship between spirituality and creativity in the internal environment of the acquirer's personality as an important factor in the conditions of the educational process within the framework of the creation of a cultural and artistic project. Attention is focused on highlighting the cultural component of student projects through: the production of synergy, which is defined in the unity of national traditions and spiritual universal values shared by the acquirers; the truthfulness of the transmission of sensitive events and the honesty of the Ukrainian media space during the war; the author's innovative and synergistic approach to the creation of a Ukrainian cultural product. The author proved the fact that in the process of creating projects within the scope of mastering the long-term certificate program "Organisation and direction of cultural and artistic projects", the level of spirituality of each student of higher education is also reflected in his artistic creativity: there is interosculation, interaction – synergy. Such a relationship is of great importance for ensuring the successful implementation of the acquirer in the conditions of the external environment – the educational process in the field of cultural practice. This interaction logically forms the basis for further types of targeted artistic and creative activity, which leads to the emergence of new combinations of them in projects through the prism of spirituality. Scientific research has proven that: the synergy of spirituality and creativity, which arises due to the relationship between these phenomena in the inner space of the individual, plays a key role in the creation of cultural and artistic projects-video content; the synergistic action of the acquirers is effectively aimed at the interaction of spiritual values, moral principles and personal creative potential; the acquirer's spirituality as his inner moral essence (orientation towards love, goodness, beauty and truth) in combination with creativity (purposeful, conscious artistic activity) create a synergy that leads to the creative generation of new cultural and artistic projects; creativity as a complex, dynamic, but consciously organisational and original process of embodying the creative ideas of an individual, reveals the self-sufficiency of the acquirer as

an artist, who is the creator of a new cultural and artistic product, distinguished by its uniqueness; the total effect of the synergy of spirituality and creativity, under the conditions of combination and interaction of several project participants, increases the level of effectiveness of joint activities of master's students.

Keywords: synergy; spirituality; creativity; cultural and artistic project-video content; certificate program.

References

- Derzhavnyi zaklad vyshchoi osvity. Universytet menedzhmentu osvity Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy [State institution of higher education. University of Educational Management of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. (2021). Retrieved from <http://umo.edu.ua/news/vidbulasja-ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferencija-shkola-sinerghiji-osviti-i-dukhovnosti-novi-vikliki-trendi-i-mozhливosti> [in Ukrainian].
- Holovakha, Ye., & Makeiev, S. (Eds.). (2022). *Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny* [Ukrainian society in the conditions of war]: kolektyvna monohrafiia. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Kovalevskyi, S. V., & Kosheva, L. V. (2023). Vektor dukhovnosti v pidhotovtsi fakhivtsiv z vidbudovy Ukrainy [The vector of spirituality in the training of specialists for the reconstruction of Ukraine]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka* [Personal spirituality: methodology, theory and practice], 1, 2 (106), 95-106 [in Ukrainian].
- Kremen, V. H. (Ed.). (2014). *Synerhetyka i tvorchist* [Synergy and creativity]: monohrafiia. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny [in Ukrainian].
- Kutsyi, O. A. (2022). Synerhiia v zahalno-naukovomu ta orhanizatsiino-psykholohichnomu tлумachenniakh: analiz teorii ta eksperymentiv [Synergy in general-scientific and organizational-psychological interpretations: analysis of theory and experiments]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia* [Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology], 3 (56), 72-77 [in Ukrainian].
- Lymarenko, L. I. (2022). Sertyfikatna prohrama «Orhanizatsiia ta rezhysura kulturno-mystetskykh proektiv» v osvitnomu protsesi Khersonskoho derzhavnoho universytetu [Certificate program "Organization and direction of cultural and artistic projects" in the educational process of Kherson State University]. In *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* [Aesthetics and ethics of pedagogical action]: zb. nauk. pr. (Is. 26, pp. 241-249). Poltava; Kyiv [in Ukrainian].
- Lymarenko, L. (2023). Spiritual values of student youth in today's realities: analysis of cultural and artistic projects. In *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* [Aesthetics and ethics of pedagogical action]: zb. nauk. pr. (Is. 28, pp. 89-99). Poltava; Kyiv.
- Onishchenko, O. I. (2001). *Khudozhnia tvorchist u konteksti humanitarnoho znannia* [Artistic creativity in the context of humanitarian knowledge]: monohrafiia. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].

Одержано 14.03.2024 р.